

Çekicileri olmayan karmaşıklık kaostan bağımsızdır

ÖH : Karmaşıklık paradigmasının modernitenin oluşumunu sağlamış olan gerek modern doğa bilimleri gerekse ilerleme paradigmalardan bağımsız olduğunu söylüyorsunuz. Bu gerçekten radikal bir yaklaşım. Karl Popper'ın görüşü dışında kalıyor bir kere. Sizin karmaşıklığa olan inancınızda mevcut bilgilerdeki aykırılıkları ya da yanlışlıkları elemek gibi endişeli bir durum yok.

GA : Doğru. Buna gerek yok. Ayrıca karmaşıklık paradigması üzerine kurduğumuz kuramı diğer bir kurama göre yeğlemek de gerekmiyor. Bu kuramla modernite paradigmalarından daha çok olguyu açıklıyoruz diye bir zorunluluğumuz da yok. Karmaşıklık paradigması ile olayı bir bütün olarak anlamaya çalışıyoruz.

ÖH : Thomas Kuhn'a gelirsek. Onun bilimsel devrimlere neden olacak, eski bir geleneğin bir yenisi ile değişmesi olarak tanımladığı yeni paradigma yaklaşımında da böyle radikal bir kopma yok.

GA : Bağımsızlık perspektifinden evet. Kuantum fiziği paradigmaları Newtonsal paradigmalardan asla bağımsız değildir. Ama Kuhn'a göre kuantum fiziği bilimsel bir devrimdir.

ÖH : Tanımladığınız bu bağımsız karmaşıklık paradigması ile insani davranışları ve toplum hareketlenmelerini daha iyi anlayabiliriz diyorsunuz. Bize kısaca tekrarlar mısınız?

GA : Duyarlı düzensiz insani davranışların ve bunlarla oluşan veya oluşacak normalleştirilemeyen platform hareketlerinin dinamiğinin bir sisteme karşı özgürleşmedeki, özellikle Batı uygarlığı iktidarının son insanını ret etmedeki yerini karmaşıklık paradigması ile anlayabiliriz. Duyarlı düzensiz insani davranışlar dinamiği ile ortaya çıkabilecek sistem dışı bireysel, toplumsal ve kültürel hareketlenmelerin her boyuttaki ve konumdaki iktidarlara karşı özgürleşmede, kendiliğinden yenilenmede etkilerinin varlığını karmaşıklık paradigması ile görebiliriz. Karmaşıklık paradigması ile bunların normalize edilmiş küreselleşme karşıtı kitlesel bir hareketten bile daha önemli sonuçlar verebileceklerini söyleyebiliriz. Daha önemlisi karmaşıklık paradigması modernite iktidarlarının kendileri ve ötekiler için kurguladığı gerçeklerle gerçek-üstüleri arasında düzenli gidip gelme yapan simülasyon mekanizmalarının ancak bu dinamiklerle anlamsızlaştırabileceğimiz bize söyler.

İnsani davranışlar dinamiğinin yapısını anlamada, bu yapılarla sisteme karşı ideoloji kurmada karmaşıklık bir paradigma olarak ele alınmalıdır. Bir insan davranışının sistem dışı, bir toplum hareketinin modernite dışı ve bir kültürün Batı uygarlığı dışı olup olmadığını ancak karmaşa paradigmasını kullanarak anlayabiliriz. Ancak, bu şekilde tanımladığınız sistem dışı hareketlerle “Akil” ya da “Akilcilik” a başvurarak yetkili kılınmış modern bilim teorileri üzerine kurulmuş olan Fukuyama’nın yeni dünya düzeni kuramını boşa çıkartılabilir. Ancak bu şekilde modernitenin iktidarından kurtula bilinir, kendini evrensel ilan etmiş olan ve bunu ötekilere dayatan Batı uygarlığının dışında yeni uygarlıklar kurula bilinir.

ÖH : Anladığım kadar ile, o zaman karmaşıklık paradigması ile tanımladığınız sistem dışı hareketler kaotik oluşumlardan farklı. Bu farklılığa bir açıklık getirseniz.

GA : Bakın burada şöyle veya böyle Newtonsal paradigmalara göre geliştirilmiş sonsuz küçükler matematiği kullanılarak düzenli veya düzensiz bir denkleme yazılmış, veya olasılıklarla düzenlenmiş, veya Schrödinger denkleme ile kuvantum yapısı ortaya konmuş ideal fiziksel bir sistemden bahsetmiyoruz. Doğada en karmaşık olan ve gittikçe karmaşılaşan duyarlı insani davranışlardan ve onların bir araya gelmesinden oluşan toplum hareketlerinden bahsediyoruz. Bunun ne Newtonsal bir yapısı ne de kuvantum yapısı var. Bunlarla, örneğin Türkiye’de Alev Alıtlı gibi kuvantum fiziği, parçalı düşünme ile bu duyarlı insani davranışları ve bunların oluşturdukları toplum hareketlenmelerini anlamaya çalışırsanız, modernitenin peşindesiniz, ölmekte olan moderniteyi ayakta tutmaya çalışıyorsunuz, Batı uygarlığının hala bir kölesisiniz demektir. Veya yeni tarikat oluşumlarında görüldüğü gibi sınırları modernite ile çizilmiş metafizik yapıyorsunuz demektir. Hatırlarsanız söyleşimizin daha önceki sayılarda yayınlanan kısımlarında bunu genişçe ele almıştık.

ÖH : Bu, “yeni tarikat oluşumlarında görüldüğü gibi sınırları modernite ile çizilmiş metafizik yapıyorsunuz”, cümlesini pek hatırlamadım. Unutmasak da fırsat olunca bu cümle üzerinde tekrar konuşsak.

GA : Konuşuruz. Şimdi kaldığımız yere dönelim. Karmaşıklık paradigması ile düzensiz duyarlı insani davranışları modernitenin yani sistemin dışında tanımlıyoruz. Tabi insan en sonunda ölecek, fiziksel olarak yok olacak dersiniz. Bunu her zaman öngörüyoruz dersiniz. Bu sürecin kapitalist iktidarlarca küreselleştirilen bu dünyada ne önemi olur ki dersiniz söylenecek bir şey yok.

ÖH : Düzensiz insani davranışlar dinamiği kendiliğinden bir karmaşık harekete neden oldu diyelim.

GA : Sistem bu hareketin kendi iktidarına karşı yeni bir oluşuma dönüşmesini engellemek için müdahale etmeye çalışacak.? Burada sistem çok farklı olabilir. Sistem bir insan iktidarından başlayan küresel kapitalist iktidara kadar giden geniş bir spektrum.

ÖH : Tamam sokak köpeğini zehirlemeye kalkacaklar, insansa akıl hastanesine atacaklar. Bunları kolay hallediyorlar. Makro düzeyde Modernite iktidarları, küreselleşme boyutunda Batı uygarlığı, kapitalist iktidarlar bu engellemeyi nasıl yapabilir?

GA : Tabi onların kendileri de çok iyi donanımlılar, veya çok iyi okumuş, bizden çok matematik, fizik bilen, iyi üniversitelerde yetiştirilmiş binlerce akıl hocaları da var. Paraları var. Teknolojileri var. Medyaları, sinemaları var. Üniversiteleri var. Ayrıca güçleri var. Nükleer silahlar ellerinde. Bunların ne düşüneceklerini kestirmek o kadar zor değil, sır da değil; insani davranışlarla ortaya çıkan karmaşıklıkta çekici noktalar varsa ve dinamik bu noktalar arasında gelişi güzel bile olsa gidip geliyorsa bu bir kaostur. Böyle bir karmaşıklık için denklem yazamayacaklarına göre, bu gidiş gelişleri normalleştirmek için simülasyon modelleri yapacaklar. Bu da olmazsa, simülasyon modellerinde kaos kuramı kullanarak bu karmaşıklığın hangi çekiciğe gidebileceğini öngörmeye çalışacaklar ve ellerindeki güçleri kullanarak karmaşıklığın istedikleri çekiciğe giderek sona ermesini sağlayacaklar. Yani bu karmaşıklıktan istedikleri ürünü almak isteyecekler. Ortaya çıkan ürün kendilerinin işine geliyorsa sahip çıkacaklar, ötekilerin işine geliyorsa imha edecekler. Ama ortaya çıkan karmaşıklıkta çekici noktalar yoksa. Olsa bile göreceli olabilir. O zaman işleri zor. Burada kaos kuramını uygulayamazlar. İşte bu tip karmaşıklık kaostan bağımsızdır. Bu karmaşıklıkta her şey diğer şeylerden etkilenir. Bu etkileşmelerde Newtonsal paradigmanın anlamı yoktur. Her şey uç verebilir. Karmaşa bir uç vererek sona erer, veya yeni bir yapı oluşturur. Bunu öngöremezler. Uçlarda görecelidir. Yani karmaşıklığın sona erip ermemesi herkese göre değişir. Bu tip karmaşıklık durumlarında modernite donanımlı iktidarların güç kullanmak dışında yapabilecekleri bir şey yoktur. Küresel kapitalist iktidar boyutunda söylemek istersek; o zaman ellerindeki teknolojileri kullanarak, medyayı kullanarak, silahlarını kullanarak simülasyon mekanizmaları ile çekici noktalar oluşturmaya çalışacaklar. İşte ötekiler için medeniyet savaşları, kültür savaşları. Kendileri için Disneylandlar, Matrix filmleri. Tabi karmaşıklığın gideceği çekici kendilerinin kazanacağı, ötekilerin kaybedeceği bir ürün olacak. Fukuyama bunlara güvenerek yeni dünya düzeni kuramını yapıyor. Tarihin sonundan bahsediyor.

ÖH : O yüzden sistem dışı duyarlı düzensiz insani davranışlar artmalı, bunlar arasında sıralama yapmamalı, o önemli bu önemsiz diye ayırmamalı, bunlarla oluşan ucu açık platformların yanında olmalı diyorsunuz. Yani bunların kafalarını daha da karıştırmak lazım diyorsunuz. Bunun için kaostan bağımsız kalabilen karmaşıklık paradigmasını bir yol gösterici olarak görüyorsunuz. Düzenli hareketlerden, düzenli salınım yapan hareketlerden, normalleştirilebilen kaotik gidip gelmelerden, bunların ilerleme ve modernite paradigmalarından uzak durmak gerekir diyorsunuz.

Gediz Akdeniz'le olan söyleşimizin devamını gelecek sayıda yayınlacağız.